

**Programma van maatregelen bij
Archebo-rapport 2017F159**

Programma van maatregelen Overpelt – Stekelbremstraat

J. CLAESEN, B. VAN GENECHTEN, G. VERBELEN,
E. DIRIX, N. PIL, A. SYS & E. AUDENAERT

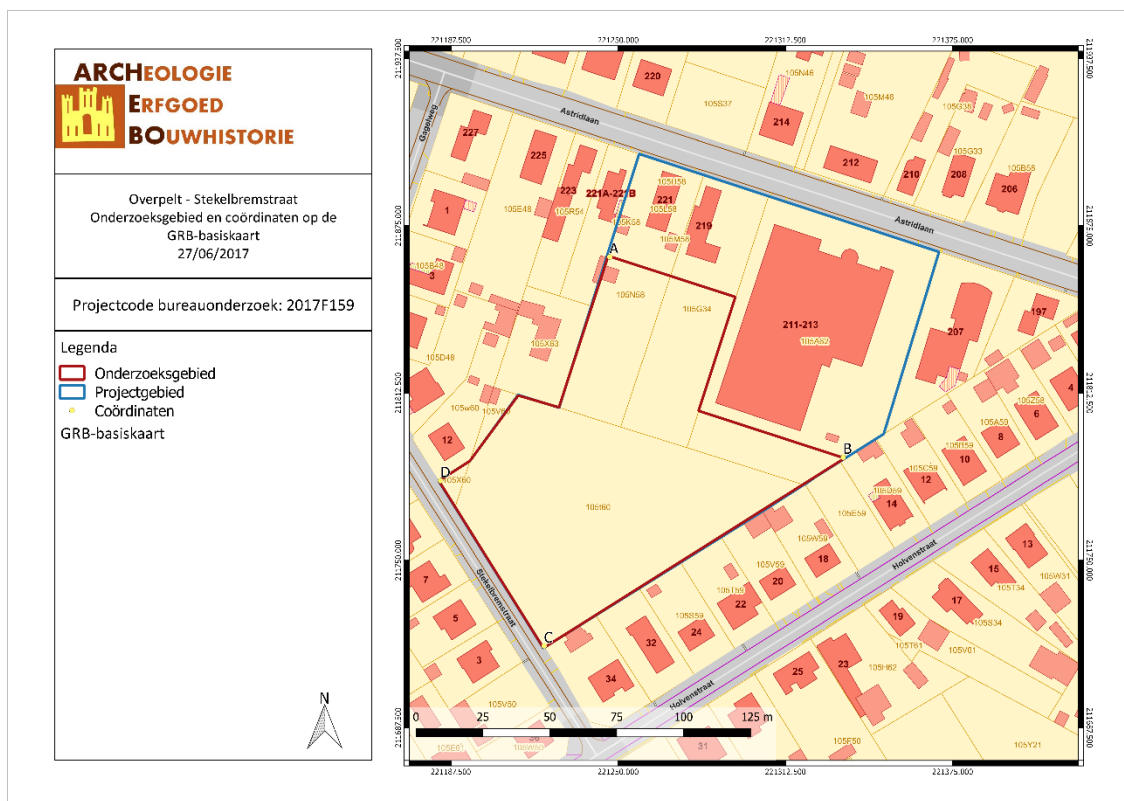
JUNI - JULI 2017

PROJECTCODE BUREAUONDERZOEK 2017F159

1. ALGEMEEN

Administratieve gegevens / Technische Fiche

Onderzoek:	Programma van maatregelen.	Overpelt	-
Naam & adres initiatiefnemer:	Stekelbremstraat Sleurs Management NV Astridlaan 215 3900 Overpelt		
Opdrachtnemer:	ARCHEBO bvba Merelnest 5 3470 Kortenaken		
Projectleiding:	Jan Claesen		
Erkend archeoloog:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00014		
Locatie:	Provincie Limburg, Overpelt, Stekelbremstraat		
Coördinaten :	A	X	221246.789
		Y	211863.391
	B	X	221334.082
		Y	211788.517
	C	X	221222.318
		Y	211718.025
	D	X	221183.602
		Y	211779.751
Kadastrale percelen:	Afdeling 2 Sectie D nr. 105x60, 105t60, 105n58/deel, 105g34/deel en 105a62/deel.		

Figuur 1: Situering van het onderzoeksgebied op het GRB (Geopunt, 2017).

2. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Het programma van maatregelen geeft een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen voor de omgang met archeologisch erfgoed bij bodemingrepen. Het beschrijft de aard van deze maatregelen en de uitvoeringswijze van de eventuele maatregelen.

Gemotiveerd advies

Het gemotiveerd advies is gebaseerd op het verslag van resultaten van het vooronderzoek (projectcode 2017F159). De vaststellingen over de aan- of afwezigheid van archeologische sites en hun aard worden geconfronteerd met de door de initiatiefnemer voorgenomen bodemingrepen. Op basis van deze confrontatie motiveert het advies of er maatregelen nodig zijn, welke deze zijn, en wat hun uitvoeringswijze is.

Het uitgevoerde vooronderzoek is volledig. Alle relevante beschikbare bronnen zijn geraadpleegd. Tot op heden werd enkel een bureauonderzoek uitgevoerd.

In het projectgebied plant de opdrachtgever een herverkaveling. Het toekomstplan toont 16 nieuwe percelen met elk een bouwzone. Het gebied wordt toegankelijk gemaakt met een nieuw aangelegde weg. Momenteel bestaat het onderzoeksgebied voornamelijk uit grasgebied. Op enkele plaatsen staan bomen. Langs de Astridlaan is er op het projectgebied bebouwing aanwezig. Deze percelen met bebouwing maken geen deel uit van het onderzoeksgebied.

Het gebied rond het projectgebied is sinds lang bekend als een archeologisch rijke zone. Er werd een urnenveld uit de late bronstijd / vroege ijzertijd opgegraven. In hetzelfde gebied, iets naar het zuiden en op bijna 2 km van het projectgebied, situeerde zich ook een Romeinse nederzetting. Ten noorden hiervan situeerde zich een belangrijk grafveld uit de ijzertijd. De CAI maakt vooral melding van Metaaltijdvondsten, nl. celtic fields. Het dichtstbijzijnde celtic field bevindt zich op amper 100 m van het projectgebied. Het is dus duidelijk dat de regio vanaf de late bronstijd tot en met de Romeinse periode een rijke bewoning gekend heeft. De ontginningsgeschiedenis gaat er mogelijk zelfs terug tot het neolithicum.

De kans op vondsten is op het terrein afhankelijk van de mate van verstoring in het verleden. Er bevond zich voor zover te zien was op kaarten geen meldenswaardige bebouwing op het onderzoeksgebied. Oudere bebouwing valt niet uit te sluiten. Een deel van het bestaande wegenpatroon is aanwezig sinds de 18de eeuw, dit heeft mogelijk verstoring in de bodem veroorzaakt.

Omwille van de begroeiing is een **veldkartering** niet zinvol.

Het uitvoeren van een **landschappelijk booronderzoek** zal niet bijdragen tot een uitgesproken kennisvermeerdering van de opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap van het onderzoeksproject. Bodemprofielen kunnen het best bekeken worden in profielputten aangelegd tijdens het geplande proefsleuvenonderzoek.

De verwachting naar steentijdsites is eerder laag doordat er geen natuurlijke waterloop in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied loopt (ca. 400 m). De uitvoering van een **verkennend archeologisch booronderzoek** is hierdoor weinig zinvol.

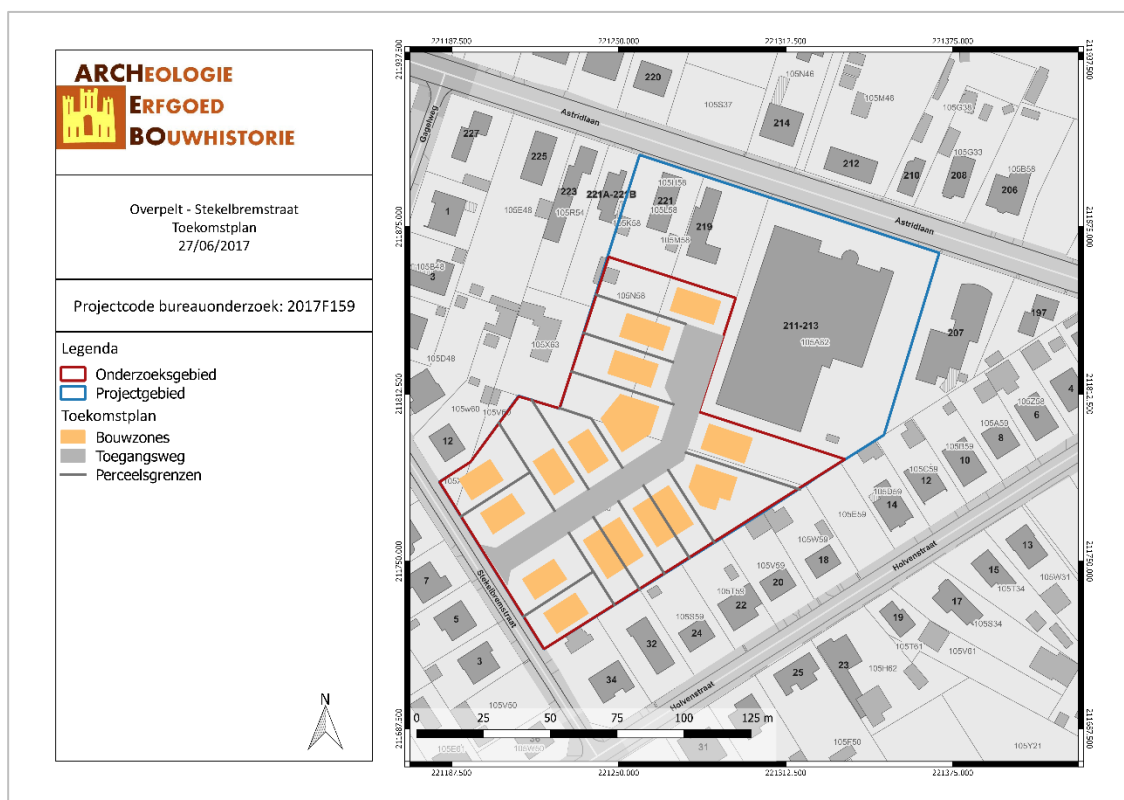
De mogelijke aanwezigheid van archeologische sporen en archeologische vondsten op het terrein is niet van die aard dat **geofysisch onderzoek** de aan- of afwezigheid van een waardevolle archeologische site kan bevestigen of uitsluiten.

Er dient een **proefsleuvenonderzoek** plaats te vinden. Het projectgebied kan immers waardevolle archeologische resten bevatten. Indien er tijdens het proefsleuvenonderzoek archeologische waardevolle sporen worden aangetroffen, kan dit onderzoek gevolgd worden door een eventuele opgraving.

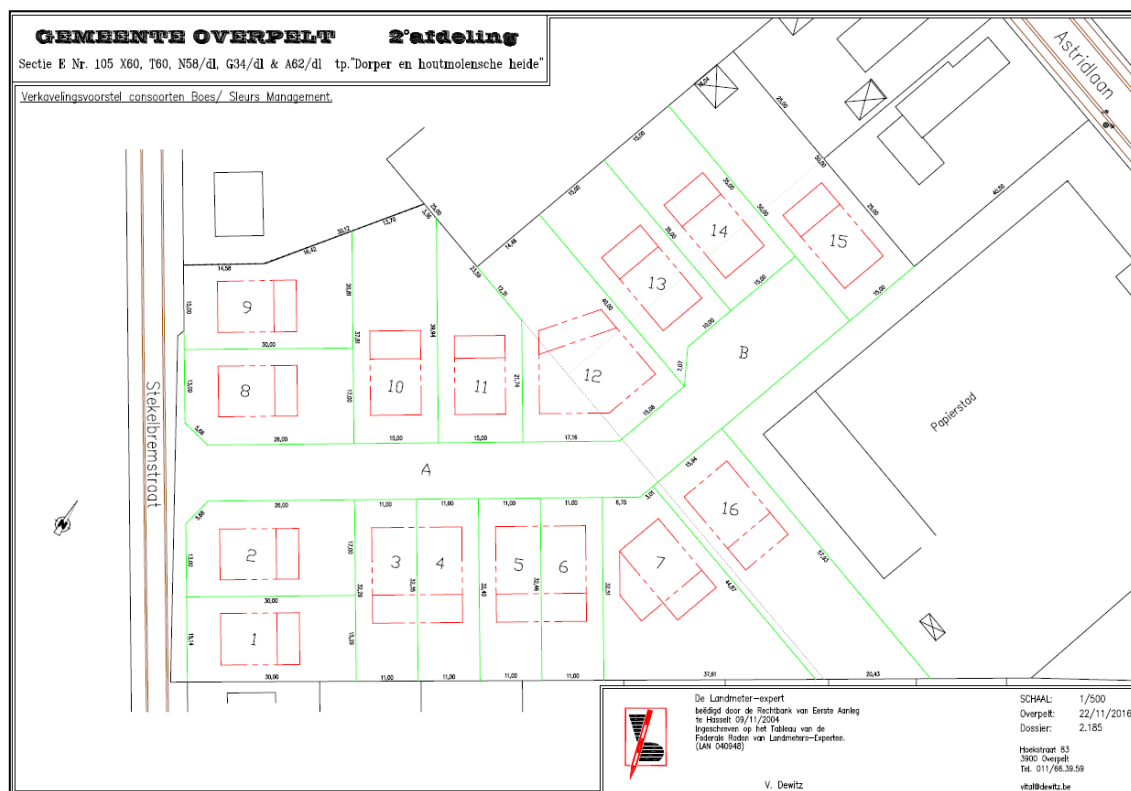
Metaaldetectie dient eveneens uitgevoerd te worden. Elk aangelegd vlak, alsook de storthopen dienen met een metaaldetector op signalen gecontroleerd te worden.

Aanleiding van het vooronderzoek

Naar aanleiding van een verkavelingsaanvraag heeft ARCHEBO bvba een archeologienota opgemaakt voor de verkaveling van verschillende percelen tussen de Stekelbremstraat en de Astridlaan in Overpelt in de provincie Limburg. Het toekomstplan toont 16 nieuwe percelen met elk een bouwzone. Het gebied wordt toegankelijk gemaakt met een nieuw aangelegde weg. De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ongeveer 17.600 m². De oppervlakte van het onderzoeksgebied is iets meer dan 10.000 m².

Figuur 2: Toekomstplan met aanduiding van de geplande werken (ARCHEBO bvba, 2017)

Figuur 3: Plannen met de geplande werken (V. Dewitz, 2017).

Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

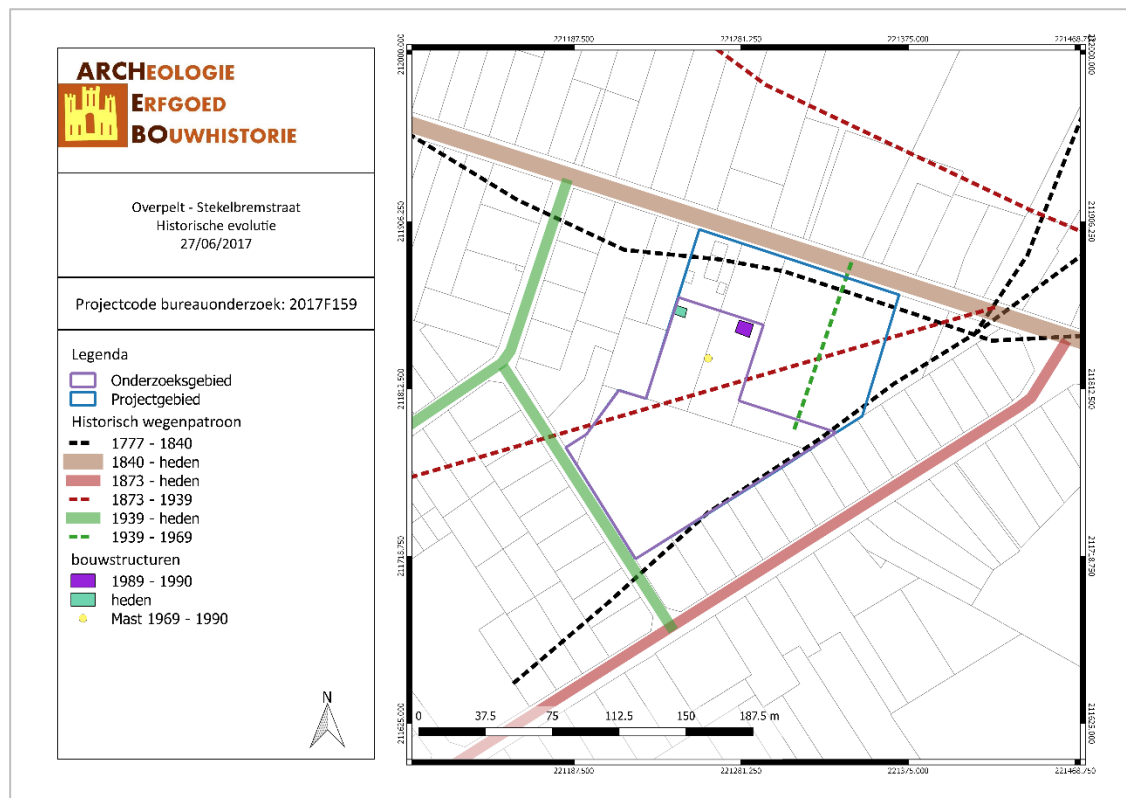
Voor het bureauonderzoek werd gebruik gemaakt van de meest nuttige en beschikbare bodemkaarten, geologische kaarten, historische kaarten en archeologische gegevens. Het onderzoek toonde aan dat het plangebied waardevolle archeologische resten zou kunnen bevatten vanaf de Steentijd.

Binnen het projectgebied zelf zijn er geen archeologische waarden bekend. In een straal van 1000 meter zijn er evenwel archeologische resten aangetroffen. Hierna volgt een opsomming van de verschillende vondsten en locaties:

CAI-Locatie	Beschrijving	Datering
209348	Lindelse Heide – Holven 3 / celtic field	Metaaltijden
700120	Lindelse Heide (Dorper en Hout 1) / celtic field	Metaaltijden – Late Bronstijd
209347	Lindelse Heide – Holven 2 / celtic field	Metaaltijden
700117	Dorper en Hout 2 / celtic field	Metaaltijden – Late Bronstijd
51366	Schopsdijker Bemden / aardewerk	Late - Middeleeuwen
214077	Schansstraat / munten	17 ^{de} -eeuw
50344	Dorperheide 5 / weg, karrensporen	Nieuwe Tijd

Er bevond zich voor zover te zien was op historische kaarten geen meldenswaardige bebouwing op het onderzoeksgebied. Oudere bebouwing valt niet uit te sluiten.

Begin 18de eeuw bevond het projectgebied zich in een groot heidegebied. Het is pas met de opmaak van de Ferrariskaart, in 1777 dat er meer duidelijkheid is over een wegenpatroon in de omgeving. Deze zou in de volgende jaren wel nog grondige wijzigingen ondergaan. De topografische kaart van 1873 toont het projectgebied langs de baan die Overpelt met Lommel verbindt. Over het projectgebied loopt nog een andere weg die op eerdere kaarten niet aanwezig was. Deze is niet meer te zien op de kaart van 1939. Het stratenpatroon krijgt zijn huidige vorm. Van de Astridlaan loopt wel nog een weg dat over het projectgebied naar het onderzoeksgebied loopt. Deze zal in de volgende jaren verdwijnen. Uit deze periode dateert ook de eerste bebouwing langs de Astridlaan. De topografische kaart van 1969 toont een gelijkaardig beeld. De weg over het projectgebied is niet meer te zien. Vanaf 1969 staat er een mast op het onderzoeksgebied aan de achterzijde van de bebouwing langs de Astridlaan. Op de topografische kaart van 1981 zien we nog een andere kleine structuur in de omgeving van de mast opduiken. Vandaag is deze niet meer aanwezig. De situatie blijft onveranderd tot eind jaren 1980. De gebouwen van Papierstad dateren van de jaren 1990. De meest recente topografische kaart toont wel een andere structuur op dit deel van het projectgebied. Vermoedelijk gaat het hier om een tuinhuis van één van de huizen op het projectgebied.

Figuur 4: Historische evolutie van het projectgebied (ARCHEBO bvba, 2017)

Randvoorwaarden

Het terrein is voor een deel bebost (met mogelijke beperkte verstoring door wortelgroei). Na het verkrijgen van een kapvergunning mogen de bomen maar gerooid worden tot op het maaiveld. Stronken mogen pas verwijderd worden totdat alle archeologische onderzoeken zijn uitgevoerd of in functie ervan. Het verwijderen van de stronken kan leiden tot een verstoring aan het archeologisch archief, wat vermeden moet worden.

Vraagstelling & onderzoeksdoelen

Doelstelling van een onderzoek in de vorm van proefsleuven is nagaan of archeologische niveaus aanwezig zijn in het onderzoeksgebied, op welke diepte deze aanwezig zijn en het potentieel op kennisvermeerdering

bepalen. De gestelde voorwaarden voor een dergelijk onderzoek in de Code van de Goede Praktijk zijn hier richtinggevend. Indien hiervan wordt afgeweken, dient dit beargumenteerd te worden.

a) Onderzoeksmethode

Er wordt een uitgesteld vooronderzoek zonder ingreep in de bodem voorgesteld dat bestaat uit volgende onderzoeksmethodes:

- Proefsleuvenonderzoek

Er wordt geopteerd voor een proefsleuvenonderzoek om voor een volledige evaluatie van het onderzoeksgebied te zorgen.

- Is het **MOGELIJK** deze methode toe te passen op het terrein? Ja.
- Is het **NUTTIG** deze methode toe te passen op het terrein? Ja, een proefsleuvenonderzoek is het middel bij uitstek om het bestaan van een mogelijke archeologische site aan te tonen.
- Is het overdreven **SCHADELIJK** voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein? Neen.
- Is het **NOODZAKELIJK** deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)? Ja.

b) Onderzoekstechnieken

Er wordt geopteerd om een proefsleuvenonderzoek te laten plaatsvinden. Het doel van een proefsleuvenonderzoek is het evalueren van de archeologische waarde op het gehele terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Dit gebeurt door middel van een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek wordt de methode van de continue sleuven gebruikt:

- Parallele proefsleuven ononderbroken over het volledige oppervlak van het onderzoeksgebied;
- De afstand tussen de proefsleuven bedraagt niet meer dan 15 m (van middelpunt tot middelpunt);
- De proefsleuven zijn 2 m breed;

De proefsleuven worden zo ingeplant dat ze:

- Verspreid over het projectgebied liggen
- Zo lang mogelijk zijn
- Loodrecht op de Stekelbremstraat komen te liggen

Om een dekkingspercentage te bereiken van ongeveer 10% wordt aangeraden te werken met proefsleuven van 2 meter breed met een maximale tussenafstand van 15 meter. Kijkvensters dienen steeds aangelegd te worden, ook als er geen sporen worden aangetroffen. Kijkvensters dienen om de schijnbare afwezigheid van de sporen te verifiëren. De zijden van de kijkvensters meten maximaal de afstand tussen twee sleuven. Met de kijkvensters of dwarssleuven kan een dekkingspercentage van 12,5% bereikt worden, wat wenselijk is voor degelijke uitspraken over het geheel van het terrein. Indien hiervan wordt afgeweken, wordt dit eveneens beargumenteerd.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek dient de nodige aandacht te gaan naar de bodemopbouw in het plangebied. Tevens dient het aangelegde vlak alsook de storthopen met een metaaldetector op signalen gecontroleerd te worden.

Vondsten gedaan bij de aanleg van het vlak worden als zodanig geregistreerd, indien mogelijk per laag waarin ze werden aangetroffen. Vondsten die tijdens de aanleg al kunnen worden geassocieerd met een spoor worden gekoppeld aan het betreffende spoor geregistreerd.

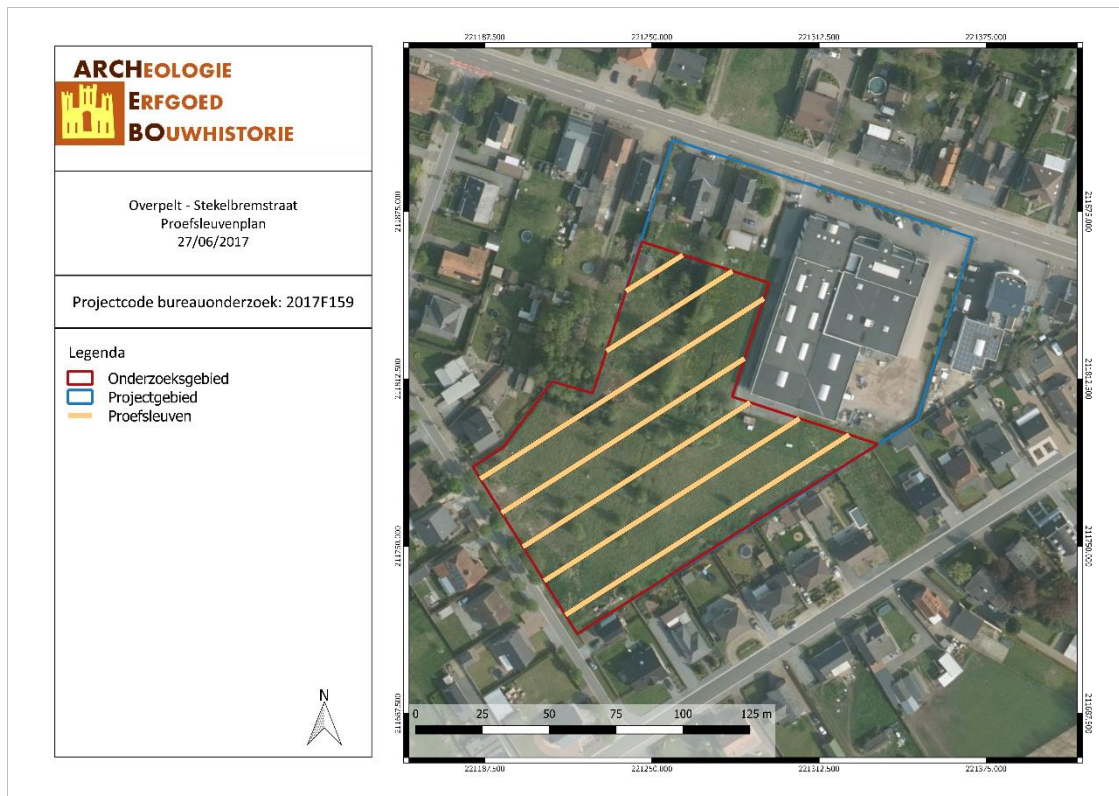
Indien tijdens het couperen van sporen in functie van de beantwoording van onderzoeksvragen, vondsten worden gedaan, worden deze eveneens gekoppeld aan het spoor.

Diagnostisch vondstmateriaal wordt aan een assessment onderworpen door een specialist teneinde de sporen en/of de aangetroffen vindplaats(en) te kunnen plaatsen in de tijd.

De volgende onderzoeksvragen moeten met dit onderzoek minimaal beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Zijn er nog archeologisch relevante niveaus aanwezig?
- Vanaf wanneer kwam het terrein in gebruik? Welke sporen zijn hiervan terug te vinden en op welke diepte? Hoeveel archeologische niveaus zijn er aanwezig? En hoe onderscheiden ze zich?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen? Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de aard, omvang, datering en bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische resten?
- Kunnen er structuren aangeduid worden? Wat is hun onderlinge samenhang?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Kunnen sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologische vindplaatsen?
- Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de bewoners gedurende hun gebruiksperiode?
- In hoeverre verstoort de recente bebouwing het archeologische erfgoed?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
 - o Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - o Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Het onderzoek is succesvol indien aan al deze vragen een gepast antwoord kan gegeven worden.

Figuur 5: Voorgestelde inplanting proefsleuven (ARCHEBO bvba, 2017)

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek een voldoende gefundeerde uitspraak kan worden gedaan over de aard, omvang en behoudenswaardigheid van de archeologische waarden in het plangebied en wanneer een eenduidig advies kan worden gegeven voor vrijgave van het terrein, een opgraving of behoud in situ. Om te bepalen of het onderzoeksdoel is bereikt, gebruikt de erkende archeoloog de volgende criteria:

1. Oppervlaktecriterium

Aangezien het principe van het voorgestelde proefsleuvenonderzoek gebaseerd is op een statistische manier van werken is het van belang dat een voldoende ruime dekking wordt verkregen. Bovendien is het van belang dat de spreiding van de sleuven over het hele terrein gewaarborgd wordt zodat uitspraken kunnen worden gedaan over het hele terrein.

2. Inhoudelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden voldoende onderzoeken zodat uitspraken kunnen worden gedaan over onder meer datering, interpretatie en onderlinge samenhang van sporen.

3. Ruimtelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden zodanig onderzoeken dat hij een uitspraak kan doen over de ruimtelijke spreiding van één of meerdere archeologische vindplaatsen in het plangebied.

Na afloop van het onderzoek worden de sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bijvoorbeeld zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met geotextiel zodat ze in geval van een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk die voor aanvang van het onderzoek reeds voorzien zijn.

3. FIGURENLIJST

Figuur 1: Situering van het onderzoeksgebied op het GRB (Geopunt, 2017).	2
Figuur 2: Toekomstplan met aanduiding van de geplande werken (ARCHEBO bvba, 2017)	4
Figuur 3: Plannen met de geplande werken (V. Dewitz, 2017).	5
Figuur 4: Historische evolutie van het projectgebied (ARCHEBO bvba, 2017).....	6
Figuur 5: Voorgestelde inplanting proefsleuven (ARCHEBO bvba, 2017)	9